

Надзея КУДРЭЙКА

— Цікава, а як чалавек становіцца не проста мастаком, а мастаком па касцюмах?

— Думаю, звычайна — з маленства малое адзенне для лялек, прыдумляе яго. А як толькі мне дазволілі трымаць іголку ў руках, я і шыць пачала. Хоць бацька быў прафесійным мастаком — членам Саюза мастакоў, але ж спецыяльна мяне нікуды не аддавалі вучыцца, я сама гадоў у 14 вырашыла, што пайду ў гэты бок, мне падобалася працаваць менавіта з тэкстылем.

— У вас жа і бабуля рабіла адзенне, ткала...

— Дарэчы, я зараз аднаўляю яе ткацкі станок, ён нават імяны. Кажуць, бабуля яшчэ ў 60-я гады сама ткала поцілкі, абрусы. А да таго, канешне, рабіла адзенне. У роднай вёсцы Грышкевічы Нясвіжскага раёна яна лічылася сапраўднай модніцай, бо апраналася вельмі ярка, асабліва.

— Выставай вы адзначылі 25-годдзе творчай дзейнасці. Ад якога моманту ведзяце адлік?

— Ад першай выставы, у якой прыняла ўдзел са сваёй выпускной работай з мастацкага каледжа імя Глебава ў 95-м годзе. Гэта было дэкаратыўнае пано ў тэхніцы аплікацыі замшай. Дарэчы, выставіла я і дыпломы праект на заканчэнне Універсітэта культуры, і гэта быў ужо менавіта сцэнічны касцюм. Ад яго пайшла потым мая аўтарская серыя “Адлюстраванне”, прысвечаная рэгіянальным адметнасцям тэхнікі ручнога ткацтва. Я, калі выбірала, дзе вучыцца, адразу разумела, што, напрыклад, тэхналагічны інстытут, дызайнер адзення — не зусім маё: хацелася быць менавіта мастаком. Бо гэта ўсё ж розныя рэчы — дызайнер адзення і мастак па касцюмах. Дызайнер у першую чаргу звязаны з творчасцю, думае пра спажываўца. А ў мастака па сцэнічных касцюмах падыход прыняццова іншы: перад усім мастацкі вобраз, аўтарскі погляд, фантазія. Хаця, калі гаворка ідзе аб працы па замове, то даводзіцца творчыя памкненні суадносіць з пажаданнямі заказчыка.

— Я так разумею, заказваюць касцюмы творчыя калектывы. Ці многа ў вас такіх супрац?

— Вельмі многа, каля 150-ці. Адметныя гістарычныя касцюмы я распрацавала для “Тутэйшай шляхты” — фальклорнага калектыву БДУ, народныя — для ансамбля “Медуница” медыцынскага ўніверсітэта, ансамбля танца, музыкі і песні “Талака” Віцебскай абласной філармоніі, народнага ансамбля танца “Белая Русь”, і гэтак далей. Многа дзіцячых калектываў і калектываў беларускіх дыяспар у Расіі,

Персанальнай выставай “Скрозь час”, што прайшла ў мінскай галерэі “Універсітэт культуры”, 25-годдзе сваёй творчай дзейнасці адзначыла мастак па касцюмах, член Беларускага Саюза мастакоў Наталля СМАЛЯК. Больш дакладна Наталлю можна назваць мастаком па сцэнічных касцюмах — у якіх і артысты выступаюць, і якімі можна проста любаватца як творамі мастацтва. А натхненне для працы дае гісторыя, даюць традыцыі Беларусі. Гістарычныя і фальклорныя касцюмы Наталлі Смаляк неаднойчы ўзнагароджваліся ў конкурсах, вабілі гледачоў на шматлікіх выстаўках у Беларусі і за межамі. З чаго складаецца праца мастака па касцюмах, чым яна асабліва, як узнікаюць ідэі — гаворым пра гэтае і пра многае іншае.

Сінь азёраў і золата шляхты

«Ніва залатая».

«Журавачка» і «Орлік».

Украіне, Літве, Латвіі, Эстоніі, Таджыкістане... Асабліва шчыльна я супрацоўнічаю з Польшчай — там нават праходзіла мая персанальная выстава. Былі і касцюмы для Берлінскага сімфанічнага аркестра, для беларускага рэстарана ў Бостане, для пасольства ў Францыі.

— Здраецца, калі бачыш выступленне самадзейных калектываў, якія спяваюць ці танчаць нешта народнае, то моцна здзіўляешся таму, ува што яны апрануты, — да якога народа маюць дачыненне іх касцюмы, да якой эпохі ці хаця б стылю? Знаёмая вам такая сітуацыя?

— Так, яна нярэдка. І ад мяне падчас замоўцы па-трабуюць увесці які-небудзь яркі, проста нават пякучы колер, ці яшчэ нешта падобнае. Даводзіцца пераконваць, што ў беларускім касцюме такога быць не можа. Але не заўсёды атрымліваецца — памятаю выпадак, калі я замяніла колер на больш гарманічны, дык давялося перарабіць ужо пашытыя касцюмы. Магу назваць яшчэ адну прычыну, чаму бывае немагчыма пазнаць, ці беларускі гэта касцюм і ці народны ўвогуле. Бо фінансы часта абмежаваныя, і шыецца адзін касцюм на ўсе выпадкі — і

для фальклорнага нумара, і для эстраднага. Я прадумваю такія моманты, і раблю нейкую ўніверсальную аснову, а ўжо дэталі — поясам, галаўным уборам, яшчэ чымсьці — фармірую фальклорны ці эстрадны вобраз. Але ж на свае вочы бачыла, як потым апранаецца ўсё ўперамешку! Ды й ствараюць касцюмы часта людзі не вельмі дасведчаныя. А для таго, каб працаваць з народнымі традыцыямі, іх трэба ведаць. Ну як можна не абурыцца, калі ў галаўным уборе са стужак, што маглі апранаць толькі незамужнія дзяўчаты ў пошукі жаніха, на сцэну выходзіць ансамбль з жанчын пенсійнага ўзросту? Гэта недаравальная памылка, канешне.

— Адметная частка вашых твораў — гістарычныя касцюмы...

— Штуршок да іх стварэння мне дало супрацоўніцтва з Купалаўскім тэатрам — для спектакля “Чорная панна Нясвіжа” я распрацавала і выконвала дэкор касцюмаў. Давялося даследаваць гэтую тэму, паглыбіцца ў гісторыю. І вось праца ў тэатры завяршылася, а ідэй засталася многа. У першую чаргу захапіла менавіта тая легенда пра чорную панну Нясвіжа — гэта

канец XVI — пачатак XVII стагоддзя, і ў мяне з’явіўся свой касцюм, а потым і цэлая серыя “Чорная панна”. Заўважу, што гэта не рэканструкцыя — дакладнае паўтарэнне, а менавіта новы мастацкі твор, натхнёны мінуўшчынай. У серыі паводле падання пра белую панну Гальшан (гэта ўжо іншы гістарычны перыяд) я звярталася да больш сталага барока — там золата і белы колер. А ў аснову калекцыі “Шляхецкі скарб” паклала легенду пра скарбы, схаваныя паміж Мірскім і Нясвіжскім замкамі. У тых часы касцюмы ў шляхты былі ж вельмі дарагія, у іх выкарыстоўваліся нізі з золата і срэбра, сапраўдныя каштоўныя камяні, і ў маёй калекцыі кожны твор названы як камень: “Чорны брыльянт”, “Мігатлівы рубін”, “Чароўны ізумруд”. Канешне, сапраўды тут няма, даводзіцца прыдумляць, як іх замяніць. Такія і падобныя ім касцюмы

ствараюцца менавіта для экспаніравання, для ўдзелу ў праектах і фестывалях, гэта тое, што я магу паказаць на выстаўках як мастак.

— Але больш за ўсё вы працуеце з народным касцюмам, з фальклорнай традыцыяй. І атрымліваеце за гэта ўзнагароды.

— Аўтарская серыя “Паляцела птушачка” пачалася ў 2013 годзе, а самы новы касцюм у ёй датуецца гэтым годам — праца працягваецца. Яна натхнёна

народнай вобразнай традыцыяй, як вылятала птушачка — нявеста — з роднага дома. І назвы касцюмаў адпаведныя: “Ластаўка”, “Галубка”, “Пава”, “Журавачка” і гэтак далей.

А яшчэ ёсць серыя “Адлюстраванне” паводле матываў народных строяў, у якой я перапрацоўваю ўласныя розныя беларускія мясціны асабліва тэхнікі ручнога рамізнага ткацтва. І тут, дзякуючы самой тканіне, самому матэрыялу, з якіх пашытыя касцюмы, я магла адлюстраваць і сінь глыбокіх азёраў, у якую пераходзіць блакіт неба, і чысціню празрыстых крыніц, бязмежнасць засеяных палёў і багацце лясоў.

— Вашы калекцыі маюць нягледзячы на ўзнагароды, што найперш успамінаецца?

— Самымі прыемнымі былі, магчыма, узнагароды Еўразійскага конкурсу высокай моды нацыянальнага касцюма “Этна-Эрата” ў Маскве — два гады таму мая калекцыя “Адлюстраванне” перамагла ў намінацыі “Лепшы славянскі касцюм”, а ў 2014-м “Паляцела птушачка” была адзначана дыпломам за другое месца ў гэтай жа намінацыі. А трэба разумець, што фестываль грандыёзны, ідзе некалькі дзён, і ў кожнай намінацыі спаборнічаюць да 90 канкурсантаў. Былі прызы на Міжнародным фестывалі этнічнай моды “Этна-мода” ў Санкт-Пецярбургу, былі прэміі і ўзнагароды на беларускіх конкурсах.

— А якой сваёй работай вы задаволены больш за ўсё, якой ганарыцеся?

— Для творцы найлепшая работа, канешне, тая, у якой удалося ўвасобіць усё задуманае. І з вопытам ты ж сам удасканальваешся, падчас глядзіш на ранейшае і думаеш — цяпер зрабіла б ужо інакш. Калі з вясельных, то сярод сваіх любімых я б вызначыла такую пару — “Журавачку” з “Орлікам”, гэта параўнальна нядаўнія работы. А з гістарычных — “Белую панну”. Мне падаецца, у іх я змагла найбольш раскрыць задуманыя вобразы.

— Справаздачу на 25-годдзе творчай дзейнасці выставай “Скрозь час” вы зрабілі, што далей?

— Зараз мае творчыя думкі скіраваны на тое, каб пачаць ткаць на бабуліным станку. Бо гэта дае вялікую прастору для творчасці яшчэ на самым базавым этапе — такое багацце можа быць розных перапляценняў ніццяў, колераў, матэрыялаў! Абсалютныя эксклюзіў. І, канешне, хочацца, каб усе праблемы хутчэй скончыліся і можна было б ізноў на фестываль які з’ездзіць, акунуцца ў агульную творчую атмасферу, — хочацца думаць менавіта пра творчасць.

Фота з архіва
Наталлі СМАЛЯК
К

«Белая панна».